

Právní úprava výchovného poradenství v ČR

Poskytování poradenských služeb je uloženo školským zákonem (§ 121/1 ŠZ) a dále specifikováno vyhláškou MŠMT č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

ŠZ: § 121/1

§ 121

Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem typy školských zařízení a podrobnosti o obsahu a rozsahu jejich činnosti, organizaci a podmínkách provozu, kritéria pro zařazování nebo umístování dětí, žáků a studentů, popřípadě dalších uživatelů služeb, nebo ukončení umístění, o podmínkách, za nichž lze školské služby poskytovat veřejnosti, a o podmínkách úhrady za školské služby a o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Poskytování poradenských služeb (§1/1)

- dětem, žákům, studentům (legislativní zkratka – „žák“)
- jejich zákonným zástupcům (nejčastěji rodiče)
- školám (druhy škol viz. § 7/3 ŠZ - Druhy škol jsou mateřská škola, základní škola, střední škola (gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště), konzervatoř, vyšší odborná škola, základní umělecká škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky.)
- školským zařízením (druhy školských zařízení viz. § 7/5 ŠZ - Druhy školských zařízení jsou zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, školská poradenská zařízení, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská účelová zařízení, školská výchovná a ubytovací zařízení, zařízení školního stravování, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školská zařízení pro preventivně výchovnou péči.)

Cíl právní úpravy:

Zkvalitnění sociálního klimatu ve školách, integrace vzdělávací, informační a poradenské složky kariérového poradenství, posílení primárně preventivních činností a podmínek pro včasnou intervenci a zkvalitnění vzdělávací a poradenské práce školy s „žáky“.

Poskytování tzv. standardních poradenských služeb (přílohy 1 – 3 vyhlášky) se děje:

- **bezplatně:** a to **na žádost** (žáka, jeho zákonného zástupce, školy, školského zařízení), podmínkou poskytnutí je písemný souhlas zletilého žáka, u nezletilého žáka písemný souhlas jeho zákonného zástupce. Písemného souhlasu není třeba v případech stanovených zvláštními právními předpisy – např. zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. (§ 1 odst. 2 vyhlášky)

- **za úplaty:** poskytují tzv. školská poradenská zařízení, negativní vymezení – na žádost osob, které nejsou uvedeny v § 1/1 vyhlášky. Výše úplaty se musí rovnat součtu všech nákladů prokazatelně a nezbytně vynaložených školským poradenským zařízením na poskytnutou službu. (§8 vyhlášky)

Žák popř. jeho zákonný zástupce musí být předem informován o povaze, rozsahu, trvání, cílech a postupech nabízených poradenských služeb, o všech předvídatelných rizicích a nevýhodách, které mohou z poskytované poradenské služby vyplynout a též o prospěch, který je možné očekávat i možných následcích toho, když poradenská služby poskytnuta nebude. (§1/3 vyhlášky).

Školská poradenská zařízení:

Pedagogicko – psychologická poradna: poskytuje služby pedagogicko – psychologického, speciálně pedagogického poradenství a též pedagogicko – psychologickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků. (Služby viz. příloha č. 1 vyhlášky) Činnost: ambulantní – na pracovišti poradny, návštěvami zaměstnanců ve škole a školském zařízení. Konkretizace činností poradny viz. § 5/3 písmena a) až e) vyhlášky

a) **zjišťuje pedagogicko-psychologickou připravenost žáků na povinnou školní docházku a vydává o ní odborný posudek; doporučuje zákonným zástupcům a řediteli školy zařazení žáka do příslušné školy a třídy a vhodnou formu jeho vzdělávání; spolupracuje při přijímání žáků do škol; provádí psychologická a speciálně pedagogická vyšetření pro zařazení žáků do škol, tříd, oddělení a studijních skupin s upravenými vzdělávacími programy pro žáky se zdravotním postižením,**

b) **zjišťuje speciální vzdělávací potřeby žáků ve školách, které nejsou samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením, a vypracovává odborné posudky a návrhy opatření pro školy a školská zařízení na základě výsledků psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky,**

c) **poskytuje poradenské služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním vývoji, jejich zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům vzdělávajícím tyto žáky, poskytuje poradenské služby zaměřené na vyjasňování osobních perspektiv žáků,**

d) **poskytuje metodickou podporu škole,**

e) **prostřednictvím metodika prevence zajišťuje prevenci sociálně patologických jevů, realizaci preventivních opatření a koordinaci školních metodiků prevence.**

Pedagogicko-psychologické poradny jsou školská účelová zařízení zřizovaná kraji, případně jinými právníky nebo fyzickými osobami. Působnost státní poradny odpovídá působnosti zřizovatele, lze však zřizovat i detašovaná pracoviště.

V současné době působí v Česku asi 90 pedagogicko-psychologických poraden. Jejich metodologické a teoretické zázemí tvoří *Institut pedagogicko-psychologického poradenství* (<http://www.ippp.cz/>) a *katedry psychologie a speciální pedagogiky* vysokých škol, spolupracují s nimi školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Vzniklo i několik poraden soukromých.

Hlavní úkoly poraden v jednotlivých vývojových obdobích:

- * v předškolním věku - vyšetřování vývoje poznávacích schopností, posuzování školní zralosti,
- * v základním školství - práce se žáky s výchovnými a výukovými problémy, zpracovávání podkladů pro integraci zdravotně postižených žáků (diagnostikování specifických poruch učení a chování), práce s talentovanou mládeží, profesní a studijní orientace žáků (ve spolupráci s informačními a poradenskými středisky při úřadech práce),
- * na úrovni středních škol - vzdělávací otázky, vývojové problémy, sociální adaptace.

Speciálně pedagogické centrum: poskytuje poradenské služby žákům se zdravotním postižením a žákům se zdravotním znevýhodněním integrovaným ve školách a školských zařízeních, žákům se zdravotním postižením a žákům se zdravotním znevýhodněním ve školách, třídách, odděleních nebo studijních skupinách s upravenými vzdělávacími programy, žákům se zdravotním postižením v základních školách speciálních a dětem s hlubokým mentálním postižením. Činnost: ambulantně na pracovišti centra, popř. návštěvami ve školách či školských zařízeních, případně v rodinách a v zařízeních pečujících o žáky se zdravotním postižením. Specifikace v §6/4 vyhlášky, písmena a) až e).

a) zjišťuje speciální připravenost žáků se zdravotním postižením na povinnou školní docházku a speciální vzdělávací potřeby žáků se zdravotním postižením a žáků se zdravotním znevýhodněním, zpracovává odborné podklady pro integraci těchto žáků a pro jejich zařazení a přeřazení do škol a školských zařízení a pro další vzdělávací opatření,

b) zajišťuje speciálně pedagogickou péči a speciálně pedagogické vzdělávání pro žáky se zdravotním postižením a žáky se zdravotním znevýhodněním, kteří jsou integrováni nebo kterým je stanoven jiný způsob plnění povinné školní docházky, 2)

c) vykonává speciálně pedagogickou a psychologickou diagnostiku a poskytuje poradenské služby se zaměřením na pomoc při řešení problémů ve vzdělávání, v psychickém a sociálním vývoji žáků se zdravotním postižením a žáků se zdravotním znevýhodněním, na zjištění individuálních předpokladů a vytváření podmínek pro uplatňování a rozvíjení schopností, nadání a na začleňování do společnosti,

d) poskytuje pedagogickým pracovníkům a zákonným zástupcům poradenství v oblasti vzdělávání žáků se zdravotním postižením,

e) poskytuje metodickou podporu škole.

Speciálně pedagogická centra jsou zaměřena podle druhu postižení. Proto je jejich relativně vysoký počet (104) vlastně nedostačující, zvláště proto, že jsou nerovnoměrně rozložena. Doporučované personální obsazení představují dva speciální pedagogové (pro předškolní a pro školní věk), psycholog a sociální pracovník.

Poradenské služby ve škole: § 7 vyhlášky

Zabezpečuje je ředitel základní školy, střední školy, vyšší odborné školy, a to zpravidla výchovným poradcem a školním metodikem prevence. Tito spolupracují zejména s třídními

učiteli, učiteli výchov, případně s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Poskytování poradenských služeb může být zajištěno i školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem.

Činnost výchovných poradců je financována z rozpočtu škol, a to v rozsahu 1 - 5 vyučovacích hodin týdně učitele, který funkci výchovného poradce vykonává. Rozsah je stanovený podle počtu žáků, kteří danou školu navštěvují.

Studium pro výchovné poradce

Studiem pro výchovné poradce získává jeho absolvent specializaci v základním oboru⁴⁾ zaměřenou na oblast pedagogiky, speciální pedagogiky a psychologie. Tato specializace je předpokladem pro výkon specializované metodologické činnosti výchovného poradce.

Studium se uskutečňuje v rámci programu celoživotního vzdělávání na vysoké škole v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin.

Studium se ukončuje obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.

Studium k výkonu specializovaných činností

Studiem získává jeho absolvent další kvalifikační předpoklady pro výkon specializovaných činností, kterými jsou:

- a) koordinace v oblasti informačních a komunikačních technologií,
- b) tvorba a následná koordinace školních vzdělávacích programů a vzdělávacích programů vyšších odborných škol,
- c) prevence sociálně patologických jevů,
- d) specializovaná činnost v oblasti environmentální výchovy,
- e) specializovaná činnost v oblasti prostorové orientace zrakově postižených.

Studium v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin se ukončuje obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.

Předpokladem pro výkon specializované metodologické činnosti výchovného poradce i školního metodika prevence je tedy odborná kvalifikace učitele příslušného druhu či stupně školy a absolvování kvalifikačního studia v rozsahu min. 250 hodin. Úkoly výchovného poradce i školního metodika prevence jsou podrobně vymezeny ve vyhlášce o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Obsah poradenských služeb: § 2 vyhlášky, „zejména“ – tzv. demonstrativní výčet

- vytváření vhodných podmínek pro zdravý tělesný, psychický a sociální vývoj žáků, pro rozvoj jejich osobnosti před zahájením vzdělávání a v průběhu vzdělávání,
- naplňování vzdělávacích potřeb a rozvíjení schopností, dovedností a zájmů před zahájením a v průběhu vzdělávání,
- prevenci a řešení výukových a výchovných obtíží, sociálně patologických jevů (zejména šikany a jiných forem agresivního chování, zneužívání návykových látek) a

dalších problémů souvisejících se vzděláváním a s motivací k překonávání problémových situací,

- vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů integrace žáků se zdravotním postižením,
- vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšího profesního uplatnění,
- vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky, kteří jsou příslušníky národnostních menšin nebo etnických skupin,
- vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky nadané a mimořádně nadané,
- rozvíjení pedagogicko-psychologických a speciálně pedagogických znalostí a profesních dovedností pedagogických pracovníků ve školách a školských zařízeních,
- zmírňování důsledků zdravotního postižení a prevenci jeho vzniku.

Rozsah poskytování poradenských služeb ve škole: § 7/2 vyhlášky ,
zaměřeni na:

prevenci školní neúspěšnosti,

primární prevenci sociálně patologických jevů

kariérové poradenství integrující vzdělávací, informační a poradenskou podporu vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění – informace o kariéře a informace vztahující se ke kariérovému rozhodování, podpora profesní orientace, volba povolání či zaměstnání, volba vzdělávací a profesní dráhy, podpora rozvoje a plánování kariéry

odbornou podporu při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním

péči o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků

průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s neprospěchem a vytváření předpokladů pro jeho snižování

metodickou podporu učitelům při aplikaci psychologických a speciálně pedagogických poznatků a dovedností do vzdělávací činnosti školy.

Mezi standardní činnosti výchovného poradce patří mj.:

- kariérové poradenství a poradenská pomoc při rozhodování o další vzdělávací a profesní cestě žáků
- zajišťování nebo zprostředkování diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb (vstupní a průběžné) a intervenčních činností pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami,
- příprava podmínek pro integraci žáků se zdravotním postižením ve škole, koordinace poskytování poradenských služeb těchto žáků školou a školskými poradenskými zařízeními a koordinace vzdělávacích opatření u těchto žáků
- předávání odborných informací z oblasti kariérového poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pedagogickým pracovníkům školy.

Mezi standardní činnosti školního metodika prevence patří zejména:

- koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy,
- koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislosti, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálněpatologických jevů
- metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálněpatologických jevů (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy apod.),
- koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálněpatologických jevů